

Дзяржаўная ўстанова адукацыі
«Чашніцкая гімназія»

АПІСАННЕ ВОПЫТА ПЕДАГАГІЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

АКТЫЎНЫЯ І ІНТЭРАКТЫЎНЫЯ МЕТАДЫ НАВУЧАННЯ НА ЎРОКАХ
БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ЯК СРОДАК ПАВЫШЭННЯ МАТЫВАЦЫІ І
ПАЗНАВАЛЬНАЙ АКТЫЎНАСЦІ ВУЧНЯЎ 5-9 КЛАСАЎ

Смірнова Валянціна Пятроўна,
настаўнік беларускай мовы і
літаратуры
маб. тэлефон:

2019

1. Інфармацыйны блок

1.1. Тэма: Актыўныя і інтэрактыўныя метады навучання на ўроках беларускай мовы як сродак павышэння матывацыі і пазнавальнай актыўнасці вучняў 5-9 класаў.

1.2. Актуальнасць:

Веды толькі тады веды, калі яны набыты намаганнямі сваёй думкі, а не памяццю (Л. М. Талстой).

І сапраўды, добра ведаем і разумеем мы толькі тое, што змаглі даведацца самастойна, здабыўшы патрэбную інфармацыю.

Асноўная мэта сучаснай адукацыі – адпаведнасць актуальным і перспектыўным патрэбам асобы, грамадства і дзяржавы, падрыхтоўка рознабакова развітой асобы, грамадзяніна сваёй краіны, здольнай да сацыяльнай адаптацыі ў грамадстве, пачатку працоўнай дзейнасці, самаадукацыі і самаўдасканалення.

Новыя сацыяльныя запыты, адлюстраваныя ў Канцэпцыі, вызначаюць мэты адукацыі як агульнакультурнае, асобаснае і пазнавальнае развіццё навучэнцаў, якія забяспечваюць такую ключавую кампетэнцыю адукацыі, як «навучыць вучыцца». Таму наспела неабходнасць укаранення ў навучальны працэс інавацыйных метадык і новых педагагічных тэхналогій, закліканых забяспечыць індывідуалізацыю навучання і выхавання, развіваць самастойнасць навучэнцаў, а таксама садзейнічаць захаванню і ўмацаванню здароўя. І ў гэтым могуць дапамагчы інтэрактыўныя метады, якія спаўна адпавядаюць дадзеным патрабаванням.

Прычына, па якой я пачала працаваць, – гэта шэраг пытанняў, якія пачалі непакоіць. Як зрабіць, каб вучні цягнуліся да ведаў, да зносін з настаўнікамі? Значная колькасць сучасных вучняў да школы абьякавая, а некаторыя і зусім школу не любяць. Аб гэтым сведчаць апытанні і проста жыццёвыя назіранні. І калі б не педагагічны прымус з боку бацькоў і настаўнікаў, цяжка сказаць, да чаго б гэта прывяло. Дзеці школу прапускаюць часцей за ўсё менавіта з-за адсутнасці цікавасці да навучання.

Пропускі ўрокаў сталі адной з праблем сучаснай школы. У маніторынг работы настаўніка ўключаюцца не толькі паказчыкі паспяховасці вучняў, але і колькасць прапушчаных урокаў. З'явілася мода на заяўкі бацькоў як аргумент супраць пропуску без уважлівых прычын. Можна сказаць, што праблема гэтая не новая, і ўзнікла яна не сёння. Але тады які ж кошт педагагічнай навукі, для чаго так шмат разоў аб інавацыйных формах навучання, калі школа не можа зацікавіць вучняў, дзе мы робім памылку? Узровень ведаў школьнікаў залежыць ад творчай сумеснай працы. І таму настаўнік павінен разумець, што многае залежыць менавіта ад яго — ад яго прафесійных здольнасцей і паводзін. І у гэтым заключаецца вялікая адказнасць кожнага з нас.

Важнай акалічнасцю на гэтым шляху паўстае праблема развіцця эмацыянальнай адкрытасці ўдзельнікаў навучальнага дыялогу. Крыніцай гэтага з'яўляюцца такія сітуацыі і атмасфера заняткаў, якія даюць магчымасць для самавыражэння, інтэлектуальнага, асобаснага, эмацыянальнага. Ёсць усе падставы лічыць, што гэты аспект педагагічнай дзейнасці — аснова выкарыстання інтэрактыўных метадаў навучання.

1.3. Мэта: разгледзець актыўныя метады ў навучанні ў тэорыі, метадычнай літаратуры, распрацоўка ўрокаў па тэме і апрабацыя іх, маніторынг вынікаў і іх карэкцыя.

2. Апісанне тэхналогіі вопыту:

2.1. Вядучая ідэя вопыту: сістэматычнае ўключэнне актыўных і інтэрактыўных метадаў навучання на ўроках беларускай мовы павышае цікавасць да роднай мовы і дапамагае вучням больш трывала засвойваць праграмны матэрыял.

2.2. Апісанне сутнасці вопыту.

Інтэрактыўнае навучанне – гэта спецыяльная форма арганізацыі пазнавальнай дзейнасці. Яна мае на ўвазе цалкам канкрэтныя і прагназуемыя мэты. Адна з такіх мэтаў складаецца ў стварэнні камфортных умоў навучання, такіх, пры якіх вучань адчувае сваю паспяховасць, сваю

інтэлектуальную заможнасць, што робіць прадукцыйным сам працэс навучання.

Інтэрактыўнае навучанне – гэта складаны працэс узаемадзеяння настаўніка і навучэнцаў, заснаваны на дыялогу. Удзел у дыялогу патрабуе ўмення не толькі слухаць, але і чуць, не толькі гаварыць, але і быць зразуметым. Такім чынам, умению будаваць цікавы, канструктыўны дыялог трэба вучыць.

Разгледзім, у чым асаблівасць інтэрактыўных метадаў.

Інтэрактыўны («Inter» – гэта ўзаемны, «act» – дзейнічаць) – азначае ўзаемадзейнічаць, знаходзіцца ў рэжыме гутаркі, дыялогу з кім-небудзь. У адрозненне ад актыўных метадаў інтэрактыўныя арыентаваны на больш шырокае ўзаемадзеянне вучняў не толькі з настаўнікам, але і адзін з адным, на дамінаванні актыўнасці навучэнцаў у працэсе навучання. Месца настаўніка ў інтэрактыўных уроках зводзіцца да накіравання дзейнасці вучняў на дасягненне мэт урока. Аснову плана ўрока складаюць інтэрактыўныя практыкаванні і заданні, падчас выканання якіх вучань вывучае матэрыял.

Прыкметы інтэрактыўнага навучання:

магчымасць кожнага ўдзельніка педагагічнага працэсу мець свой індывідуальны пункт гледжання па любой разглядаемай праблеме;

дыялогічасць зносін педагога і навучэнцаў прадугледжвае іх умненне слухаць і чуць адзін аднаго, уважліва ставіцца адзін да аднаго, аказваць дапамогу ў фарміраванні свайго бачання праблемы, свайго шляху вырашэння задачы;

арганізацыя актыўнай разумовай дзейнасці педагога і навучэнцаў. Не трансляцыя педагогам у святмасць навучэнцаў гатовых ведаў, а арганізацыя іх самастойнай пазнавальнай дзейнасці;

усвядомленае стварэнне навучэнцамі і педагогам новых для сябе сэнсаў па вывучаемай праблеме. Гэта выраз сваіх індывідуальных адносін да з'яў і прадметаў жыцця;

свабода выбару;
стварэнне сітуацыі поспеху, г. зн. пазітыўнае і аптымістычнае ацэньванне навучэнцаў;
рэфлексія, г.зн. самааналіз, самаацэнка ўдзельнікамі педагагічнага працэсу сваёй дзейнасці, узаемадзеяння.

Чаму мы прымаем інтэрактыўныя метады?

Таму што яны забяспечваюць:

Высокую матывацыю.

Трываласць ведаў.

Творчасць і фантазію.

Камунікабельнасць.

Актыўную жыццёвую пазіцыю.

Камандны дух.

Каштоўнасць індывідуальнасці.

Свабоду самавыяўлення.

Акцэнт на дзейнасць.

Узаемапавагу.

Дэмакратычнасць

Інтэрактыўныя метады навучання вельмі эфектыўныя, паколькі яны спрыяюць высокай ступені матывацыі, максімальнай індывідуальнасці выкладання, надаюць шырокія магчымасці для творчасці, самарэалізацыі навучэнцаў.

Менавіта інтэрактыўныя метады дазваляюць навучэнцам адчуць свае сілы, свае здольнасці. У дзяцей павышаецца самаацэнка, упэўненасць у сабе. Вельмі важна выхаванне ўзаемнай павагі, цярымасці да меркаванняў і ўчынкаў навакольных людзей. Высока цэняцца ў грамадстве такія якасці, як камунікабельнасць, уменне мець зносіны з людзьмі, дамаўляцца, знаходзіць кампрамісы, працаваць у камандзе. Інтэрактыўныя метады прадугледжваюць ўменне размяркоўваць абавязкі, ставіць мэты, рабіць узважаны, правільны выбар, аналізаваць сітуацыю, а таксама даюць адчуванне палёту творчай

думкі, пачуццё радасці і глыбокага задавальнення ад сваёй працы. Інтэрактыўныя формы навучання даюць магчымасць кожнаму вучню ўключыцца ў абмеркаванне і рашэнне праблемы, выслухаць іншыя пункты гледжання і г. д. Вучэбнае ўзаемадзеянне ўключае ў сябе не толькі мадэль «настаўнік-вучань», але і «вучань-вучань». Канцэпцыя прадугледжвае, што прафесійнае майстэрства сучаснага настаўніка складаецца і ў арганізацыі працы навучэнцаў на ўроках:

у групах і парах

у мабільных групах

індывідуальная падтрымка дзяцей

арганізацыя праектнай дзейнасці

Вось толькі некаторыя інтэрактыўныя метады:

Гульня

Парныя і групавыя

«Дрэва рашэнняў»

«Мазгавы штурм»

«Агульная дыскусія»

Праект

Кейс

Лекцыя

Семінар

«Агульнае абмеркаванне»

Славесныя асацыяцыі

Інтэрактыўнае навучанне пачынаю з працы ў парах. Пара – ідэальная форма для супрацоўніцтва і ўзаемадапамогі. У пары вучні могуць праверыць адзін аднаго, замацаваць новы матэрыял, паўтарыць пройдзенае.

Якія віды заданняў я выкарыстоўваю на ўроках беларускай мовы?

Вусная праца

1. Гульні «Інтэрав'ю-знаёмства» праводжу на адным з першых урокаў у 5 класе. Кожны навучэнец гутарыць з суседам па парце, а потым распавядае

пра яго ўсяму класу (чым ён любіць займацца, што калекцыяніруе, чым захапляецца, што любіць чытаць). Гульня дапаможа настаўніку стварыць партрэт класа, у якім трэба будзе працаваць, і правесці пачатковую дыягностыку сфарміраванасці камунікатыўных уменняў вучняў.

2. Праводжу ўзаемаправерку правіла (вуснае апытанне). Вучань распавядае суседу па парце правіла, прыводзіць прыклады, тлумачыць іх. Затым вучні мяняюцца ролямі, ацэньваюць адзін аднаго. Настаўнік можа спытаць любую пару.

3. Вусна можна папрацаваць і з хатнім практыкаваннем. Форма працы тая ж: адзін пытаецца, іншы адказвае. Пытанні могуць быць самымі рознымі: знайдзі ў хатнім практыкаванні два словы на ненаціскных галосную ў корані, вызнач тэму і асноўную думку, Знайдзі граматычную аснову сказа. Гэтую працу можна назваць «хачу спытаць». Яна карысная пры праверцы складанага хатняга задання.

4. На асобнай картцы кожны вучань піша тры словы на любыя арфаграмы. Сусед па парце тлумачыць арфаграмы ў дадзеных словах, расказвае правілы, прыводзіць свае прыклады. Напрыклад: ка(л, лл)екц..я, (не-я) лёгка, бя(з,с)страшны.

Пісьмовыя працы

1. «Слоўнікавы дыктант для суседа». Дома вучні складаюць на вывучанае арфаграфічнае правіла слоўнікавы дыктоўка з прапушчанымі арфаграм (на асобнай картцы). Зверху падпісваюць: «складаў...». Затым на ўроку абменьваюцца карткамі, выконваюць заданне, унізе падпісваюць: «выконваў...». Настаўнік загадзя кажа, колькі павінна быць слоў ці словазлучэнняў.

2. Аналагічна складаецца «графічны дыктоўка для суседа». Кожны вучань выпісвае з мастацкіх тэкстаў, падручнікаў або даведнікаў 4-5 сказаў на вывучаныя пунктаграмы, а сусед па парце расстаўляе ў картцы знакі прыпынку, разбірае сказы па членах, чэрціць схемы сказаў.

Складанне картак развівае арфаграфічную і пунктуацыйную зоркасць, адказнасць, спрыяе пашырэнню слоўнікавага запасу школьнікаў, вучыць працаваць з вучэбнай кнігай, даведачнай літаратурай.

3. Пасля вывучэння якой-небудзь вялікай тэмы, раздзелу кожны вучань складае «картку-залік для суседа». Загадзя абмяркоўвалі, колькі павінна быць заданняў і якія, напрыклад: адно тэарэтычнае пытанне (вусна) і два практычныя пытанні (пісьмова). Сусед па парце выслухоўвае тэарэтычнае пытанне, ставіць адзнаку прама на картцы, астатнія заданні выконваюцца пісьмова.

4. Вучні часта атрымліваюць на дом заданні творчага характару (напісаць сачыненне, сачыненне-мініяцюру, лінгвістычную казку). Як правіла, акрамя настаўнікаў, іх рэдка хто чытае, хоць працы часта атрымліваюцца цікавымі. Каб з творчай працай пазнаёміліся і іншыя навучэнцы, можна даць "граматычнае заданне для суседа". Напрыклад, дома хлопцы складаюць аповед з выкарыстаннем нескланяльных назоўнікаў, а ў класе, абмяняўшыся сшыткамі, чытаюць аповед свайго суседа па парце і абазначаюць род нескланяльных назоўнікаў, гэта значыць выконваюць граматычнае заданне. Затым найбольш цікавыя, на погляд хлопцаў, працы зачитваюцца ўслых, а ўжо потым правяраюцца настаўнікам.

5. У пачатку ўрока або ў канцы часта праводжу ўзаемаправярку слоўнікавых дыктантаў, хатніх практыкаванняў. На працягу першых пяці хвілін урока можна правесці ўзаемадыктант (па слядах зробленых у сшытку памылак). Неабходна заўважыць, што працаваць у парах дзецям вельмі падабаецца. Яны з задавальненнем рыхтуюць дома слоўнікавыя і графічныя ўзаемадыктанты, карткі-залікі, з вялікім жаданнем і цікавасцю працуюць з карткамі на ўроку. Засваенне сістэмы мовы адбываецца ў непасрэдным навучальным дыялогу. Роля настаўніка ў гэтым выпадку – аказваць дапамогу і кансультаваць, вырашаючы спрэчныя пытанні.

Калі навучэнцы навучацца працаваць у пары, пераходзім да працы ў групе (спачатку група павінна быць невялікі, 3-5 чалавек).

Я пачынаю працу ў групах з 5 класа. Арганізацыя групавых узаемадзеянняў ў вучэбнай дзейнасці можа быць рознай. Розная колькасць груп і колькасць вучняў у групах падпарадкоўваецца агульнай задачы ўрока.

Калі вучні слаба паспяваюць, то групы павінны быць невялікімі (3-4 чалавека). На ранняй стадыі прымянення групавых заняткаў выкладчык выкарыстоўвае больш просты спосаб дзялення: пры ўваходзе ў клас навучэнцы бяруць карткі рознага колеру або рознай формы-квадраты, колы, трыкутнікі, зорачкі. Жадаючы сумясціць задачу стварэння навучальных груп з кантралюючай задачай, настаўнік загадзя раскладвае на стале перавернутымі карткі, якія змястоўна аб'яднаны агульнай тэмай. Напрыклад, пры паўтарэнні марфалогіі ў канцы года выкарыстоўваю для гэтай мэты марфалагічныя прыкметы той ці іншай часціны мовы / дзеяслоў: пераходнасць, спражэнне, выгляд, час, твар; назоўнік: род, лік, скланенне, склон, адушаўлёнасць-неадушаўлёнасць і г.д./

Таксама ў 5-7 класах праводжу гульні-спаборніцтвы, заснаваныя на групавой дзейнасці. Вось некаторыя з іх (дадатак 1).

У старэйшых класах гульнёвая дзейнасць усё больш замяшчаецца ролевымі, дзелавымі гульнямі, урокамі-канферэнцыямі, урокамі-практыкумамі. Падзяліўшы дзяцей на групы, прапаную ім, у залежнасці ад вучэбнай сітуацыі, выступіць у ролі рэдактараў, карэктараў, афарміцеляў насценгазет, складальнікаў рэкламы, экскурсаводаў і іншыя. Такая праца магчымая на ўроку любога тыпу, на розных яго этапах.

Інтэрактыўныя тэхналогіі спрыяюць асобаснаму росту навучэнцаў. Але галоўнае – не злоўжываць групавой працай, неабходна дазіравана выкарыстоўваць дадзены від ўзаемадзеяння, разумна спалучаючы яго як з індывідуальнай, так і з фронтальнай працай. Пры навучанні дзяцей беларускай мове немалаважнае значэнне маюць розныя гульні. Замацаванню ведаў па тэмах спрыяе гульня «вызнач пару». Яна дазваляе зрабіць цяжкую

працу па засваенні роднай мовы больш эфектыўнай. Арганізую гэтую гульню часцей на ўроках замацавання вывучанага матэрыялу, а таксама на ўроках абагульнення, паўтарэння.

Часам гэтую гульню праводжу ў форме спаборніцтва паміж дзвюма камандамі або радамі, сама ж назіраю за ходам гульні, вяду ўлік памылак. Перамагае каманда, якая дапусціла менш памылак. Гэтая гульня дапамагае развіваць у вучняў аналітычныя здольнасці, фарміраваць арфаграфічную зоркасць, уменне знаходзіць падобныя арфаграфічныя з'явы, павышае самасвядомасць ва ўжыванні правілаў.

Гульню «Вызначы пару» прапаноўваю дзецям і пры вывучэнні лексікі і фразеалогіі. На дошцы запісваю фразеалагічныя абароты, затым чытаю іншыя фразеалагізмы, навучэнцы знаходзяць сінанімічныя.

Прыклады на дошцы:

цёрты калач-аддаць богу душу –

ні рыба ні мяса-кот наплакаў –

даць наганяй - з пустымі рукамі –

Фразеалагізмы, чытаныя настаўнікам:

З пустымі рукамі, загадаць доўга жыць, з гулькін нос, ні богу свечка ні чорту качарга, стрэляны верабей, ва ўсе лапаткі, намыліць шыю.

У мэтах актывізацыі мыслення навучэнцаў настаўнік можа прапанаваць фразеалагізмы, якія не спалучаюцца з дадзенымі на дошцы (у нашым выпадку – ва ўсе лапаткі). У такім выпадку пары не будзе.

Атрыманыя пары фразеалагізмаў:

цёрты калач – стрэляны верабей

ні рыба ні мяса – ні богу свечка ні чорту качарга

даць наганяй – намыліць шыю

аддаць богу душу – загадаць доўга жыць

кот наплакаў – з гулькін нос

з пустымі рукамі – з пустымі рукамі

У іншы раз перад навучэнцамі ставіцца мэта запісаць пары антонімаў. Такая праца пашырае і ўдакладняе слоўнікавы запас навучэнцаў. Словы або фразеалагізмы, недастаткова зразумелыя вучням, паступова ўваходзяць у іх актыўны слоўнік.

Гульні «вызначы пару» праводжу як у пісьмовай, так і ў вуснай форме. Гэтая гульня спрыяе павышэнню цікавасці навучэнцаў да вывучэння беларускай мовы.

У інтэрактыўнай методыцы, як і ў любой іншай методыцы выкладання, існуе мноства прыёмаў, якія спрыяюць арганізацыі ўзаемадзеяння ў групе. Гэтыя прыёмы можна класіфікаваць наступным чынам:

падабенства/адрозненне,
ранжыраванне,
пошук адпаведнікаў,
рэйтынг,
класіфікацыя,
абагульненне,
дакладна / памылкова,
правільна ці патрабуе змяненняў,
перавагі і недахопы,
выяўленне наступстваў,
як вы думаеце?
даследаванне і справаздача,
ролевая гульня,
мазгавы штурм,
дэбаты.

З мэтай павышэння матывацыі і пазнавальнай актыўнасці навучэнцаў на ўроках беларускай мовы я ўжываю наступныя метады і прыёмы інтэрактыўнага навучання(дадатак 2).

Такім чынам, выкарыстанне інтэрактыўных формаў на ўроках беларускай мовы спрыяе стварэнню нефармальнай абстаноўкі, якая дазваляе

навучэнцам раскрыць свой патэнцыял, праявіць сябе ў нейкай новай якасці і гэта робіць урокі цікавымі, разнастайнымі, змястоўнымі.

Выбіраючы тую ці іншую форму правядзення ўрока, настаўнік кіруецца нейкімі сваімі прафесійнымі і асобнымі прынцыпамі. Для мяне было важна знайсці такую форму ўрока, якая б, акрамя таго, каб выконвала пазнавальную задачу, магла б:

здзейнічаць на ўроку ўвесь клас (пры інтэрактыве ўсе ўдзельнікі і няма іншых назіральнікаў);

у поўнай меры ўлічыць ўзроставыя асаблівасці дзяцей (гульня – неад'емная частка жыцця любога чалавека);

улічвала б мае асобныя асаблівасці: тэмперамент, гатоўнасць да імправізацыі, творчасці.

На інтэрактыўных занятках важную ролю адыгрывае і ацэньванне работы вучняў. Пісьмовая арганізацыя ацэньвання-адна з самых складаных задач у адукацыйным працэсе. Гэтая задача тым больш ускладняецца пры выкарыстанні інтэрактыўных метадаў выкладання. Акрамя традыцыйнай праверкі ведаў праз тэсты, пісьмовыя заданні і кантрольныя работы, экспрэс-апытанні («лятучкі») і пашыраныя апытанні, арыентаваныя на веды і разуменне, педагогу становяцца патрэбныя і іншыя метады і падыходы ў ацэньванні.

Сучасныя метады ацэньвання павінны паказаць узровень авалодання інтэлектуальнымі ўменнямі, навыкамі камунікацыі, вырашэння складаных праблем, выкарыстання прававых і іншых сацыяльных інструментаў, уменні вызначыць свае каштоўнасныя арыенціры.

"ШЭСЦЬ ВЯЛІКІХ ПРЫНЦЫПАЎ АЦЭНЬВАННЯ»

Першы вялікі прынцып: "важнасць»

Другі вялікі прынцып: "адэкватнасць»

Трэці вялікі прынцып: "Аб'ектыўнасць»

Чацвёрты вялікі прынцып: "Інтэгрыраванасць»

Пяты вялікі прынцып, ён жа "рэвалюцыйны": "адкрытасць»

Крытэрыі і стратэгія ацэньвання павінны быць паведамленыя навучэнцам загодзя.

Шосты «контррэвалюцыйны, прынцып: «Прастата «геніяльная»»

Працэс ацэньвання і самі формы ацэнкі павінны быць простыя і зручныя ва ўжыванні і карыстанні.

У якасці прыкладаў метадаў ацэньвання можна назваць наступныя:

1. Тэст. Заданне тэсту можа складацца ў тым, што той, хто адказвае, павінен выбраць правільны адказ з некалькіх прапанаваных варыянтаў або знайсці «пару», упісаць прапушчаны фрагмент, паставіць прапанаваныя фрагменты заданні ў пэўны парадак і г.д. зрччасць гэтага метаду ў тым, што, як правіла, тэсты лёгка і хутка можна праверыць. Да недахопаў можна аднесці тое, што навучэнцы могуць проста вырашаць тэст "наўздагад"; у тэсце можна праверыць, як правіла, толькі ўзровень ведаў і разумення, і часам — некаторыя інтэлектуальныя ўменні.

2. Экспрэс-апытванне («лятучка»). Гэта могуць быць кароткія вусныя або пісьмовыя адказы (напрыклад, па картках на веданне асноўных паняццяў), заданні тыпу «працягні прапанову», «запоўні табліцу», «Намалюй дыяграму», «складзі схему» і г.д. такія апытанні, як правіла, праходзяць у пачатку заняткаў на паўтарэнне хатняга задання і могуць ахопліваць ўсіх або некалькіх навучэнцаў. Станоўчае: не патрабуе шмат часу для правядзення і праверкі, акцэнт уе ўвагу на ключавых пытаннях. Недахопы: не дае поўнай карціны падрыхтоўкі навучэнцаў, накіраваны толькі на ўзровень ведаў і разумення.

3. Пашыранае апытванне. Педагог прапануе вучню вусна або пісьмова поўна адказаць на пастаўленае пытанне з тлумачэннямі асобных палажэнняў, з прывядзеннем аргументаў, прыкладаў; пры вусным адказе педагог (і іншыя навучэнцы) можа задаваць дадатковыя пытанні; варыянтамі гэтага метаду з'яўляюцца вусны экзамен па квітках, пісьмовая кантрольная работа, Дамашняе эсэ і інш. Станоўчае: дае больш поўную карціну ўзроўню падрыхтоўкі навучэнца, можа быць накіраваны на ўсе ўзроўні навучальных

мэтаў, можа ўключаць у сябе таксама ацэньванне некаторых уменняў: выступаць публічна, займаць сваю пазіцыю і аргументаваць яе, адказваць на пытанні і г. д. недахопы: патрабуе значнага часу як навучэнцаў, так і педагога, не можа быць ужыты для ацэньвання большасці уменняў і навыкаў; часта не дазваляе ахапіць адразу многіх навучэнцаў.

4. Гульнёвыя метады ацэньвання. Ацэньванне часта можна ператварыць у гульню. Педагог устанаўлівае шкалу ацэньвання. Выкажам здагадку, правільны адказ на пытанне крыжаванкі – 1 бал; адказ на дадатковае пытанне педагога – 2 балы; дадатак – 1 бал. На аснове заробленых балаў выстаўляецца выніковая адзнака. Акрамя станоўчага і недахопаў, апісаных у п. 3, можна адзначыць тое, што гэты метады ператварае ацэньванне ў займальны занятак і не палохае навучэнцаў.

5. Кантрольнае практыкаванне. Кантрольным можа быць абвешчана любое (у тым ліку і інтэрактыўнае) практыкаванне: напрыклад, выступ у судзе, падрыхтоўка аргументаў, выкананне задання ў групе, складанне дакументаў, напісанне дакладу, эсэ-сачынення, рэферата, складанне партфолія г. д.

Станоўчае; задзейнічае ўсе ўзроўні навучальных мэтаў; правярае не толькі веды, але і ўменні, навыкі, каштоўнасці; як правіла, не адштурхвае навучэнцаў, паколькі заданне з'яўляецца творчым і цікавым; можа даць поўную карціну ўзроўню падрыхтоўкі і засваення матэрыялу навучэнцамі. Недахопы: як правіла, патрабуе значнага часу для падрыхтоўкі, правядзення і апрацоўкі вынікаў, часта патрабуе ад педагога апрацоўкі спецыяльных навыкаў па ацэньванні і прымяненні новых формаў для ацэньвання.

6. Назіранне. Назіранне з'яўляецца адным з вядучых метадаў ацэньвання пры інтэрактыўных метадах выкладання; педагог выбірае для сябе паказчыкі, якія ён будзе адсочваць на працягу заняткаў, а таксама навучэнцаў, працу якіх трэба ацаніць. Асабліваю ролю пры выкарыстанні гэтага метаду адыгрываюць падрыхтаваныя формы для назірання і ацэньвання. Пры выкананні навучэнцамі кантрольнага практыкавання або

творчага задання педагог павінен таксама ўжываць назіранне, каб ацаніць іх працу. Вартасці: акрамя добрых якасцяў, пералічаных у п. 5, не патрабуе дадатковага часу на ўроку. Недахопы: патрабуе значнай канцэнтрацыі ад педагога, які праводзіць назіранне за навучэнцам і адначасова сочыць за ходам заняткаў (альбо патрабуе садзейнічання яшчэ аднаго педагога); не дазваляе ахапіць адразу многіх навучэнцаў.

7. Самаацэнка. Ацэнка самімі навучэнцамі сваёй працы (сваёй асабіста або сваіх таварышаў), а таксама заняткі ў цэлым з'яўляецца каштоўным метадам ацэньвання. Яго прымяненне дазволіць педагогу многае даведацца пра сябе і пра навучэнцаў, а таксама аб якасці навучальнага працэсу. Педагог можа прымяніць метады пытанняў-адказаў або гутаркі для самаацэнкі навучэнцамі сваёй працы (падвядзенне вынікаў); можа папрасіць паставіць ацэнкі і матываваць іх (напрыклад, у выпадку праверкі складання дакументаў адзін у аднаго навучэнцы могуць паставіць адзнаку ў залежнасці ад паўнаты выкарыстання практычных саветаў). Адною з вартасцей прымянення гэтага метаду (акрамя ўжо пералічаных) з'яўляецца тое, што ўсе навучэнцы могуць атрымаць ацэнку (якая, як правіла, не выстаўляецца ў класны журнал), а таксама тое, што яны пачынаюць разумець цяжкасці ацэньвання і вучацца глядзець іншымі вачыма на сваю працу. Недахопы: як правіла, не дае магчымасці паставіць адзнаку, пры пэўным стаўленні з боку навучэнцаў і педагога можа ператварыцца ў фарс і фармальнасць.

8. Гутарка (агульная дыскусія, абмеркаванне, падвядзенне вынікаў). Форма гутаркі дазваляе нязмушана ацаніць усімі ўдзельнікамі адукацыйнага працэсу эфектыўнасць заняткаў і не прадугледжвае выстаўлення адзнак. Рэкамендацыі па правядзенні гэтага метаду ацэньвання з'яўляюцца агульнымі з падвядзеннем вынікаў.

Вось некалькі прыкладаў ацэньвання на інтэрактыўных занятках.

Заклучэнне

Такім чынам, выкарыстанне інтэрактыўных метадаў навучання дазволіла мне павысіць матывацыю і пазнавальную актыўнасць навучэнцаў,

зрабіць якасным засваенне новых ведаў, выклікаць у навучэнцаў зацікаўленасць, творчы настрой, таварыскія ўзаемаадносіны. Акрамя таго, падобныя метады аказалі матывацыйнае уздзеянне і на мяне, паколькі дазваляюць захоўваць працаздольнасць і добры настрой. Вядома, цяжкай задачай для настаўніка становіцца неабходнасць сысці ў бок, быць толькі ўдзельнікам, назіральнікам, а не ментарам.

І ўсё ж, інтэрактыўнае навучанне – несумненна, цікавы, творчы напрамак нашай педагогікі.

Інтэрактыўныя формы і прыёмы можна ўжываць на ўсіх этапах урока. Многія з іх ўніверсальныя, добра падыходзяць для многіх тэм, змяняюцца толькі змест.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Жуковіч, М.В. Фарміраванне ў школьнікаў матывацыі да навучання на ўроках беларускай мовы і літаратуры / М.В. Жуковіч // Беларус. мова і літ. 2004. № 6. С. 3–5.
2. Кашлев, С.С. Интерактивные методы обучения педагогике / С.С. Кашлев. Минск, 2004.
3. Руцкая, А.В. Актывізацыя пазнавальнай дзейнасці вучняў: інтэрактыўныя метады навучання літаратуры / А.В. Руцкая, М.У. Грынёк // Беларус. мова і літ. 2015. № 2. С. 6–11.
4. Тарасава, С.М. Навучанне літаратуры з выкарыстаннем інтэрактыўных тэхналогій / С.М. Тарасава // Беларус. мова і літ. 2004. № 1, 3. С. 14–16.
5. Цыбульская, С.І. Выкарыстанне сучасных адукацыйных тэхналогій на ўроках беларускай мовы і літаратуры / С.І. Цыбульская. Мінск, 2006. 6. Шаламіцкая, Н.М. Якасць адукацыі: актывізацыя і стымуляванне №4– 2016 матываў вучэння / Н.М. Шаламіцкая // Народная асвета. 2014. № 10. С. 68–73.

Дадатак 1.

1. «Хто больш?..» («Хто хутчэй?..»). Напрыклад, хто больш падбярэ аднакаранёвых слоў, дзеясловаў 2 спражэння.

2. Фрагмент працы ў 5 класе па тэме «Сказы. Развіццё ўмення ставіць знакі прыпынку ў простым сказе, у складаным і сказах з простаю мовай».

Прапрацоўка зместу тэмы (групавая праца)

- Дзеці, мы падзяліліся на 3 групы (дзяленне па каляровых картках або па пытаннях, або па жаданні дзяцей, або па жаданні настаўніка).

- Зараз вам трэба будзе выконваць заданне ў групах. Давайце ўспомнім правілы працы ў групах.

1. Вучыся выслухоўваць кожнага члена групы.

2. Не бойся выказаць сваё меркаванне, нават калі яно можа апынуцца ілжывым.

3. Адна галава добра, а дзве лепш.

4. Умей ісці на кампраміс, вучыся саступаць!

Заданні для груп:

1 групе:

Прачытай. Пастаў неабходныя знакі прыпынку. Знайдзі ў тэксце простыя сказы з аднароднымі членамі. Падкрэслі іх.

Наступіла ноч у лесе. Па ствалах тоўстых дрэў пастукуе Мароз шматкамі абсыпаецца лёгкі іней. У цёмным небе рассыпаліся яркія але далёкія зоркі. Ціха ціха на снежных палянах.

Але ў марозныя ночы працягваецца прыхаванае жыццё ў лесе. Вось хруснула і зламалася мерзлая галінка. Гэта прабег пад дрэвамі заяц. Вось ухнуў зарагатаў і закрычаў пугач. Завылі і змоўклі ваўкі.

Па белых абрусах снягоў прабягаюць і пакідаюць ўзоры і ласкі і лісы.

Знайсі прыклады, якія адпавядаюць схемам:

2 групе:

Прачытаць. Пастаў неабходныя знакі прыпынку. Знайдзі ў тэксце складаныя сказы. Падкрэслі іх.

Снег вясной растаў вада паднялася і затапіла бабровую хатку. Бабры перацягнулі бабранят на сухое лісце але вада падабралася яшчэ вышэй. Бобраняты разбегліся ў розныя бакі.

Самае маленькае бабраня выбілася з сіл і стала тануць. Я заўважыў яго выцягнуў з вады і прынёс дадому.

За печкай яно пачысцілася потым знайшло венік і стала яго грызці. Раніцай габлюшкі валяліся па ўсёй падлозе а стала ножка стала тоненькай. Гэта бабраня пастаралася! Вада ў рацэ спала і я выпусціў звярка.

Знайсі сказы, якія адпавядаюць схемам:

3 групе:

Прачытаць. Пастаў неабходныя знакі прыпынку. Знайдзі ў тэксце сказы з простаю мовай. Падкрэслі іх.

У доме адпачынку пачыналася зарадка і гукі маршу напаўнялі акругу. Раптам перад строем паўстаў кабан! Людзі спалохаліся змяшаліся. Усе ўбачылі чалавека са стрэльбай але страляць паляўнічы не спяшаўся. Васька! паклікаў паляўнічы. Кабан падняў галаву і падышоў да чалавека.

Аднойчы зімой хворы, галодны дзік зайшоў у вёску. Дзядзька Ягор накарміў яго. Звер прывык да чалавека адгукаўся на мянушку Васька. Потым ён добра сябе адчуваў і знік.

Глядзелі Людзі на Ваську і казалі не забыўся звер чалавечую дабрыню.

Знайсі сказы, якія адпавядаюць схемам:

3. Фрагмент урока ў 8 класе па тэме «Дзейнік. Спосабы выражэння дзейніка».

Прапрацоўка зместу тэмы (групавая праца)

Заданне: у дадзеных сказах знайдзіце дзейнік, вызначце, чым ён выражаны. Свае высновы запішыце ў табліцу.

Хворы стаў хутка папраўляцца.

Прысутныя сядзелі моўчкі.

Чытаць-велізарнае задавальненне.

«У» з'яўляецца прыназоўнікам.

«А» - супраціўны злучнік.
Неслася з усіх бакоў «ау».
Двое паехалі ў экспедыцыю.
Надышло фатальнае паслязаўтра.
Старэйшы сын з'ехаў у сталіцу.
Некалькі крэслаў стаяла ля сцяны.
Нешта ўдалечыні грывнула.

Спосаб выражэння Прыклад

Назоўнік у наз.скл. Старэйшы сын з'ехаў у сталіцу.
Займеннік у наз.скл. **Што-то** ўдалечыні грывнула.
Лічэбнік у наз.скл. Двое паехалі ў экспедыцыю.
Інфінітыў. чытаць-велізарнае задавальненне.
Прыслоўе. Надышло фатальнае паслязаўтра.
Прыметнік. Хворы стаў хутка папраўляцца.
Непадзельнае словазлучэнне. Некалькі крэслаў стаяла ля сцяны.
Выклічнік. неслася з усіх бакоў «ау».
Прыназоўнік. «у» з'яўляецца прыназоўнікам.
Злучнік. «А» – супраціўны злучнік.

4. Эстафета. З апошняй парты перадаецца лісточак, на які трэба па ланцужку запісаць прыклады на правіла. Выйграе той, хто хутчэй ўручыць настаўніку лісток з меншай колькасцю памылак у запісаных словах.

Вось яшчэ некалькі метадаў, формаў і прыёмаў інтэрактыўнага навучання:

5.Метад «адзін-удвух-групай (або класам)». Дазваляе навучэнцам спачатку падумаць аднаму, потым падзяліцца сваімі меркаваннямі з партнёрам і толькі пасля гэтага – з усёй групай (або класам).

- Даецца заданне.
- Абдумванне рашэння, аргументацыя.

- Аб'яднанне ў пары і абмеркаванне сваіх ідэй з партнёрам, падрыхтаваць выступ перад усёй групай (або класам).

- Падвядзенне вынікаў, агульная дыскусія.

6. Прагаворванне правіла па ланцужку. Умова – выконваць логіку выкладу. Перамагае тая каманда, якая дасць самы лагічны і правільны адказ.

7. Аўкцыён пытанняў па тэме (кожны рад-каманда задае пытанні па тэме ўрока іншаму раду). Ацэньваюцца як цікавыя, арыгінальныя пытанні, так і правільныя адказы.

Падобныя гульні-спаборніцтвы развіваюць у хлопцаў пачуццё асабістай адказнасці за вынік, хуткасць рэакцыі. Акрамя таго, падобная гульнівая дзейнасць насычае ўрок эмацыяна, падтрымлівае высокі ўзровень цікавасці да прадмета.

8. Метад «Займі пазіцыю» – знаёмства з альтэрнатыўнымі пазіцыямі, умённе адстойваць свой пункт гледжання, выслухоўваць меркаванне іншых.

9. «Карусель» – кожная група па чарзе прэзентуе свае аргументы па ўзнятай праблеме (праца ў пары).

Дадатак 2

Рангажыраванне – прыём інтэрактыўнага навучання, у якім ад навучэнцаў патрабуецца разгледзець шэраг сцвярджэнняў або паняццяў і вызначыць адносную важнасць або каштоўнасць кожнага з іх.

Напрыклад, пры вывучэнні тэмы «Скланенне назоўнікаў» я прапаную дзецям такога роду заданне: размесціце па ступені значнасці наступныя сцвярджэнні так, каб атрымаўся парадак дзеянняў пры вызначэнні скланення назоўнікаў (праца ў групах):

Зацвярджэнне Рангаў

1. Знайдзі канчатак назоўніка.
2. Вызначы яго род.
3. Пастаў назоўнік у наз.скл., адз. л.
4. Па родзе і канчатку вызначы скланенне

Пошук адпаведнікаў – прыём, у якім ад навучэнцаў патрабуецца вызначыць адпаведнасць слова або выраза апісанню. На ўступным уроку перад вывучэннем раздзелаў мовазнаўства я прапаноўвала такое заданне (праца ў групе): Суаднясіце раздзел навукі пра мову і яго значэнне.

Прыём «Дакладна/недакладна» заключаецца ў тым, што навучэнцы разглядаюць сцвярджэнні і вызначаюць слушныя яны ці не. Пры вывучэнні тэмы «Правапіс ў» магчыма такое заданне (праца ў групах):

Зацвярджэнне дакладна/ няправільна

- 1) ў заўсёды пішацца пасля галосных
- 2) на канцы запазычаных слоў пішацца звычайная у
- 3) ў пішацца пасля дэфіса і двукосся
- 4) ў не бывае вялікай літарай

Правільна ці патрабуе змяненняў – прыём, які прадугледжвае ацэньванне сцвярджэнняў з пункту гледжання правільна / няправільна і іх змяненне.

Напрыклад, для трэніроўкі граматычнай і пунктуацыйнай зоркасці можна выкарыстоўваць наступнае інтэрактыўнае заданне: Прачытай сказы і ацані іх: ці правільныя яны ці не, выпраў памылкі (праца ў групах). (Гэты прыём дапамагае ў падрыхтоўцы да ЦТ, заданне 7).

Сказ правільны / патрабуе змены

Гісторыя Мальты падобная на суседнюю Сіцылію.

Прапаную табе Аляксей пракаціцца на санках казаў дзядзька.

У бегу на пяцьсот метраў перамагла наша каманда.

Ноч ужо клалася на горы і туман блукаў па наваколлю.

Класіфікацыя – прыём, у якім ад навучэнцаў патрабуецца размеркаваць (класіфікаваць) словы па групах, катэгорыях і г. д.

Напрыклад, пры паўторы спосабаў утварэння слоў можна выкарыстоўваць такое інтэрактыўнае заданне: Размяркуйце словы па спосабах утварэння, расставіўшы лічбы (праца ў малых групах).

1-прыставачны спосаб

2-суфіксальны спосаб

3-прыставочна-суфіксальны спосаб

4-Складанне (асноў або цэлых слоў)

5-складанне скарочаных слоў

6-Пераход адной часціны мовы ў іншую

Ролевая гульня-метады інтэракцыі, які прадугледжвае разыгрыванне розных сітуацый, г.зн. праекцыя ведаў у жыццё.

Так, пры вывучэнні стыляў мовы дадзены метады аказваецца вельмі прыдатным. Напрыклад, для трэніроўкі ўмення пісаць заявы рознага роду і культуры дзелавой размовы я выкарыстоўваю ролеваю гульню. Прапаную дзецям разыграць сітуацыю: вы прыйшлі запісацца на курсы замежнай мовы (або любыя іншыя варыяцыі). Вам неабходна напісаць заяву. Пры гэтым адзін вучань выступае ў ролі сакратара або дырэктара, іншы ў ролі таго, хто паступае на заняткі.

Прадуктыўным лічу прыём інтэрактыўнага навучання «як вы думаеце?», дзякуючы якому навучэнцы могуць выказаць сваё меркаванне. Дадзены выгляд інтэракцыі можа ўключаць элементы дыскусіі, паколькі погляды дзяцей на якую-небудзь праблему могуць адрознівацца.

Напрыклад, пры вывучэнні тэмы «жарганізмы» я прапанавала дзецям такі від працы: як вы думаеце ці лепш жарганізмы за літаратурныя словы?

«Мазгавы штурм» – выгляд інтэракцыі, які заключаецца ў апэратыўным вырашэнні праблемы на аснове стымулявання творчай актыўнасці.

Пры вывучэнні тэмы «фразеалагізмы» я прапаную вучням такое заданне: разгледзьце ілюстрацыі і назавіце фразеалагізм (работы ў парах).

Займальным для вучняў з'яўляецца прыём «сцяжок», які ўключае элементы гульні, сутнасць якога заключаецца ў тым, што дзеці перадаюць па крузе сцяжок і адказваюць на пытанні. Дадзены прыём прадуктыўны пры паўтарэнні якога-небудзь падзелу, калі навучэнцы адказваюць на кантрольныя пытанні.

«Агульнае вавілонскае стоўпатварэнне». Прыём, які ўжываецца для змены тэмпу ўрока, своеасаблівая фізкультминутка, магчымасць наладжвання зносін у парах або групам.

«Вясёлка.» Напрыклад, верш Максіма Багдановіча «Зімой» чытаецца вучнем. Кожны вучань у думках уяўляе каляровую гаму ўсіх прадметаў, намалюваных у вершы, і па змесце тэксту адлюстроўвае іх колерам, малюючы на лісце белай паперы А4 у форме дугі знізу ўверх. Пасля таго, як усе прадметы атрымалі каляровае малюнак, атрымліваецца вясёлка.

Схема: бачу, чую, адчуваю. Кожны вучань у сшытку запаўняе на аркушы белай паперы А4 схему: бачу, чую, адчуваю па зместу любога тэксту.

Прагназаванне зместу па назве твора.

1 крок. Кожны вучань абдумвае і коратка запісвае змест меркаванага тэксту, які носіць назву «Добры хлопец Дзік».

2 крок. Вучні аб'ядноўваюцца ў групы па тры чалавекі і распавядаюць адзін аднаму прыдуманых імі апавяданні.

3 крок. Вучні ў групам чытаюць апавяд Максіма Лужаніна «Добры хлопец Дзік» і супастаўляюць свае варыянты з расповедам пісьменніка.

Прыём «Рэклама». Настаўнік прапануе прарэкламаваць прадмет, на падрыхтоўку 5-10 мін. Прыклад: стварыце рэкламу

Прыём «Тэлеграма». Прыём актуалізацыі суб'ектыўнага вопыту. Вельмі кароткі запіс. Напрыклад, коратка напісаць самае важнае, што зразумеў з урока. Напісаць у тэлеграме пажаданне герою твора, лірычнаму герою верша. Напісаць пажаданне сабе з пункту гледжання вывучанага на ўроку і г. д.

Вывучаючы тэму «прыслоўе», выкарыстоўваю інтэрактыўны прыём «дрэва рашэнняў». Група дзеліцца на 3 падгрупы. Кожная выконваючы заданне робіць запісы на сваім «дрэве» (ліст ватмана).

1 група – марфалагічныя прыметы прыслоўяў

2 група – правапіс не з прыслоўямі

3 група – ступені параўнання прыслоўяў.

Потым групы мяняюцца месцамі і дапісваюць на дрэвах суседзяў свае ідэі.

На ўроках-даследаваннях мы арганізуем пошукавую пазнавальную дзейнасць шляхам пастаноўкі задач, якія патрабуюць самастойнага творчага рашэння.

Дадатковы матэрыял

Асноўныя правілы арганізацыі інтэрактыўнага навучання.

Правіла першае. У працу павінны быць ўцягнутыя ў той ці іншай меры ўсе ўдзельнікі. З гэтай мэтай карысна выкарыстоўваць тэхналогіі, якія дазваляюць уключыць ўсіх удзельнікаў у працэс абмеркавання.

Правіла другое. Трэба паклапаціцца аб псіхалагічнай падрыхтоўцы ўдзельнікаў. Гаворка ідзе аб тым, што не ўсе, хто прыйшоў на занятак, псіхалагічна гатовыя да непасрэднага ўключэння ў тыя ці іншыя формы працы. У сувязі з гэтым карысныя размінкі, пастаяннае заахвочванне за актыўны ўдзел у працы, прадастаўленне магчымасці для самарэалізацыі.

Правіла трэцяе. Якія навучаюцца ў тэхналогіі інтэрактыву не павінна быць шмат. Колькасць удзельнікаў і якасць навучання могуць апынуцца ў прамой залежнасці. Аптымальная колькасць удзельнікаў – 25 чалавек. Толькі пры гэтай умове магчымая плённая праца ў малых групах.

Правіла чацвёртае. Падрыхтоўка памяшкання для працы. Памяшканне павінна быць падрыхтавана з такім разлікам, каб удзельнікам было лёгка перасаджвацца для працы ў вялікіх і малых групах. Для навучэнцаў павінен быць створаны фізічны камфорт.

Правіла пятае. Дакладнае замацаванне (фіксацыя) працэдур і рэгламенту. Пра гэта трэба дамовіцца ў самым пачатку і пастарацца не парушаць яго. Напрыклад: усе ўдзельнікі будуць праяўляць цярымасць да любой кропцы гледжання, паважаць права кожнага на свабоду слова, паважаць яго годнасці.

Правіла шостае. Пастаўцеся з увагай да дзялення ўдзельнікаў на групы. Першапачаткова яго лепш пабудаваць на аснове добраахвотнасці. Затым дарэчы скарыстацца прынцыпам выпадковага выбару.

Абавязковыя ўмовы арганізацыі інтэрактыўнага навучання:

даверныя, пазітыўныя адносіны паміж навучальным і навучэнцамі;

дэмакратычны стыль;

супрацоўніцтва ў працэсе зносін навучальнага і якія навучаюцца паміж сабой;

апора на асабісты ("педагагічны") вопыт навучэнцаў, уключэнне ў навучальны працэс яркіх прыкладаў, фактаў, вобразаў;

разнастайнасць формаў і метадаў прадстаўлення інфармацыі, формаў дзейнасці навучэнцаў, іх мабільнасць;

Уключэнне знешняй і ўнутранай матывацыі дзейнасці, а таксама ўзаемаматывацыі навучэнцаў.